

УДК 320

Любов Галушка

Вармінсько - Мазурський Університет, Польща

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЯДЕРНОЇ ЗБРОЇ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ УКРАЇНИ ПІСЛЯ РОЗПАДУ СРСР

Науковий керівник: професор Стронський Г. Й.

Серед найгостріших проблем ХХ ст., що призвели до трансформації системи міжнародних відносин належить розпад Радянського Союзу, а також проблема ядерного статусу пострадянських держав. Проведення реформ в колишньому СРСР привели до деформацій соціального простору, змін в стереотипі суспільної свідомості і виникнення на міжнародній арені нових суверенних держав. Ядерний потенціал, який залишився на територіях України, Казахстану, Білорусії і Росії після розпаду СРСР складав 1267 міжконтинентальних балістичних ракет, 2652 стратегічних бомб далекої дії, 883 підводних човнів та 9800 ядерних боєголовок.

В ході перших зустрічей керівників цих країн у Біловезькій Пущі 7-8 грудня, а потім в Алма-Аті 21 грудня 1991 року, поряд із проблемами цивілізованого розлучення, обговорювалась доля стратегічної ядерної зброї колишнього СРСР. Великий вплив на стратегічний потенціал ядерного озброєння держав, а також реалізації політики стримування ядерного озброєння мали міжнародні договори - Договір про скорочення наступальних озброєнь (СНО-1), підписаним 31 липня 1991 року в Москві за участі США і СРСР, та Договір про нерозповсюдження ядерного озброєння (ДНЯО), який вступив в дію 5 березня 1970 року після підписання ратифікаційних документів державами-депозитаріями. Протокол до договору СНО-1 був підписаний Україною разом з Білоруссю, Казахстаном, Росією, а також Сполученими Штатами у Лісабоні в травні 1992 року, щодо приєднання цих країн до Договору про нерозповсюдження ядерного озброєння у статусі без'ядерних держав, а також відповідальності за дотримання основних положень договору.

Процес вивільнення України від ядерної зброї вимагав гарантій безпеки і надання допомоги з демонтажу цієї зброї та компенсації через вивезення її на територію Росії. Створена програма урядами Росії та Сполучених Штатів Америки була спрямована на допомогу Україні з транспортування, знищення, зберігання та забезпечення безпеки озброєння, що ліквідувалось.

Як результат - процес вивезення з території України ракет тактичного і стратегічного призначення було остаточно завершено 1 червня 1996 року (Казахстану – квітень 1995 року, Білорусі – 23 листопада 1996 року). Приєднання до Договору про нерозповсюдження ядерного озброєння мало сприяти забезпеченню національної безпеки, як в політичному, так й економічному розвитку держави. Західноєвропейські країни та Японія зобов'язалися надати пакет програм економічної, фінансової, військової допомоги Україні. Наприклад, програма закупівлі Сполученими Штатами високотехнологічного урану з демонтованих бойових зарядів, або програм з технічного обслуговування та транспортування боєголовок для їх наступного розкомплектування. Враховуючи, у свою чергу, помітну залежність політичних сторін України як від Росії, так і від США, проблема гарантій її безпеки не вважається остаточно розв'язаною.

Без'ядерний статус України сам собою став лише початковим моментом пошуку політики, яка б забезпечувала стабільні міжнародні відносини і розвиток країни. Реальні гарантії безпеки України залежать від самої країни і забезпечуватимуться її внутрішніми, а не зовнішніми зусиллями.